

προβλήματος περὶ τῆς τοπικῆς ἐκτάσεως τοῦ κύρους τῶν κανόνων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πολιτειακὴν τάξιν εἶναι ἢ λύσις τῶν δικαιολογικῶν ἔκείνων μօρφῶν, ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν διαίρεσιν τῆς πολιτείας εἰς περιφερείας, ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς ἀποκεντρώσεως. Ὑπὸ τὴν ἀποψιν δὲ αὐτὴν ἔννοοῦνται ἢ διοικητικὴ ἀποκέντρωσις, τὰ αὐτοδιοικούμενα σώματα, αἱ χῶραι (Länder), τὰ ἀποσπάσματα τῆς πολιτείας κτλ. ἀλλὰ κυρίως δἰλαι αἱ ἔνωσεις πολιτειῶν. Ἡ θεωρία τῶν τριῶν ἔξουσιῶν ἢ λειτουργιῶν τῆς πολιτείας παρουσιάζει ὡς ἀντικείμενόν της τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς γενέσεως τῆς τάξεως τοῦ δικαίου· τὰ πολιτειακὰ ὅργανα εἶναι δυνατὸν νὰ ἔννοηθοῦν, μόνον ὡς πράξεις πρὸς γένεσιν τοῦ δικαίου, αἱ δὲ πολιτειακὰ μօρφαὶ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἢ μέθοδος τῆς γενέσεως τῆς τάξεως τοῦ δικαίου, ποὺ εἴκονικῶς τὴν ὀνομάζουν «βούλησιν τῆς πολιτείας».

“Ολα αὐτὰ τὰ προβλήματα τῆς γενικῆς πολιτειολογίας εἶναι ἢ προβλήματα τῆς οὖσίας ἢ τοι τῆς μօρφῆς ἢ προβλήματα τοῦ περιεχομένου τῆς πολιτειακῆς τάξεως. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ ἀναζητεῖται μόνον τὸ δυνατὸν περιεχόμενον ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ζητήσεως αὐτῆς εἶναι ὁ σχηματισμὸς τύπων. Τὸ ζήτημα δμως περὶ τοῦ δροῦ περιεχομένου τῆς πολιτειακῆς τάξεως δὲν πρέπει νὰ τίθεται ὑπὸ τῆς γενικῆς πολιτειολογίας· αὐτὸν εἶναι τὸ θέμα τῆς πολιτικῆς τῆς πολιτικῆς ὡς θεωρητικοῦ κλάδου τῆς πολιτικῆς θεωρίας, ἢν ἐπιτρέπεται νὰ χαρακτηρίσῃ κανεὶς ἔτσι τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν πρὸς διάκρισιν αὐτῆς ἀπὸ τὴν γενικὴν πολιτειολογίαν. Ἡ γενικὴ πολιτειολογία πρέπει νὰ ἀποκλείσῃ αὐστηρότατα τὴν εἰσβολὴν τῆς εἰδικῆς πολιτικῆς ἀπόψεως εἰς τὴν σφαίραν της καὶ μάλιστα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς καθαρότητος τῆς μεθόδου της.

II. Τὸ κύρος τῆς πολιτειακῆς τάξεως (Στατικὴ)

A. Τὸ κύρος.

(“Ἡ καλουμένη ἔξουσία τῆς πολιτείας, ἡ κυριαρχία πολιτεία καὶ διεθνὲς δικαίου.)

§ 17. Κατὰ τὴν συνήθη ἀντίληψιν ἢ πολιτεία εἶναι πολλοτῆς ἀνθρώπων, ισταμένων ὑπὸ ὀργανωμένην, τούτεστι τακτοποιη-

μένην, καὶ δὴ κατὰ δίκαιου τρόπου, ἔξουσίαν καὶ κατοικούντων ἐπιφάνειάν τινα τῆς γῆς ἀκριβῶς καθωρισμένην. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν συνενώνονται τρία ἵστιμα «στοιχεῖα», ὃ λαὸς τῆς πολιτείας, ἢ ἔκτασις τῆς πολιτείας καὶ ἢ ἔξουσία τῆς πολιτείας καὶ ἀποτελοῦν συμπίλημα ἐμφανιζόμενον ως ὅλον καὶ τὸ δροῖον θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι κάτι παρόμοιον πρὸς ἕνα σῶμα ποὺ πληρεῖ τὸν χῶρον. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε κατανοηθέντων προκύπτει, ὅτι ἢ λαϊκή, ἢ κοινὴ ἀντίληψις περὶ πολιτείας στρέφεται Ἰχυρίως εἰς τὸ αἰσθητῶς ἀντιληπτὸν καὶ ἀπὸ τὸν γεγονὸς τῶν ἐνεργούντων ἀνθρώπων καὶ εἰς αὐτὸ ἀποδίδει οὐσιώδη σημασίαν διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας. Ἡ πολιτεία ὅμως δὲν εἶναι ἕνας ἀνθρωπος ἢ πολλοὶ ἀνθρωποι ὑποτασσόμενοι εἰς μίαν ἔξουσίαν, εἶναι μία τάξις, εἰς τὴν «ἔξουσίαν» τῆς δροίας ὑποτάσσονται οἱ ἀνθρωποι. Ἡ δὲ ἔξουσία αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ κῦρος αὐτῆς τῆς τάξεως, ἢ δροία εἶναι τάξις δικαίου. Ἀν δὲ ἔρωτήσῃ κανεὶς πῶς χυρίως ἐκφράζεται ἢ «ἔξουσία» τῆς πολιτείας, εἶναι φανερὸν ὅτι κατ’ οὐσίαν ἐκφράζεται αὕτη ως ἔξης· ἢ «ἔξουσία» ὑποτάσσει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν πολιτείαν, αὐτὴ εἶναι ἔκείνη, δυνάμει τῆς δροίας ἢ πολιτεία «δεσπόζει» τῶν ἀνθρώπων, δυνάμει τῆς δροίας οἱ ἀνθρωποι ὑποτάσσονται εἰς τὴν πολιτείαν, γίνονται «ὑφιστάμενοι» τῆς πολιτείας. Ολαὶ δὲ αἱ περιγραφαὶ αὐταὶ τῆς χαρακτηριστικῆς σχέσεως εἰς τὴν δροίαν διατελοῦν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πολιτείαν πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν πολιτείαν, εἶναι μόνον εἰκονικαὶ ἐκφράσεις τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς μίαν ὑποχρεωτικὴν τάξιν. Ὅταν λέγωμεν, ὅτι ἕνας ἀνθρωπος εἶναι ὑποτεταγμένος εἰς τὴν ἔξουσίαν τῆς πολιτείας, αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἢ συμπεριφορὰ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον ἐνὸς ἔξαναγκαστικοῦ κανόνος, ὃ δροῖος, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλλους ἔξαναγκαστικοὺς κανόνας ρυθμίζοντας τὴν συμπεριφορὰν ἄλλων ἀνθρώπων, ἀποτελεῖ σύστημα, ἐνιαίαν τάξιν. Εἶναι δὲ ἐντελῶς μάταια ἢ προσπάθεια νὰ ἔννοήσῃ τις τὴν ἔξουσίαν τῆς πολιτείας ως συνισταμένην ἀποκλειστικῶς ἀπὸ πραγματικὰ γεγονότα. Κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἢ «ἔξουσία», ἢ «βία» θὰ ἐσήμαινε μόνον τὴν σχέσιν αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος, εἰδικῶς δὲ, ἐφ’ ὃσον πρόκειται περὶ ἀνθρωπίνης σχέσεως, τὴν σχέσιν τῶν ψυχικῶν αἰτίων πρὸς τὰ ἀποτελέσματά των, θὰ ἦτο δηλαδὴ ἢ καλούμενη αἰτιολογία. Εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν, τὴν στηριζόμενην εἰς τὴν γυμνὴν πραγματικότητα τοῦ φυσικοῦ

γίγνεσθαι καὶ τὴν μόνον ἄτομα καὶ τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς αὐτῶν σχέσεις γνωρίζουσαν, εἶναι ἐντελῶς ἀπρόσιτον τὸ εἰδικὸν νόημα ποὺ ἔγκλείει ὁ δρός «ἔξουσία τῆς πολιτείας». Τὸ γεγονός, ὅτι ἔνας ἀνθρώπος προκαλεῖ αἰτιολογικῶς τὴν συμπεριφορὰν ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου, δὲν εἶναι κατ' οὖσαν διάφορον ἀπὸ οἰονδήποτε γεγονὸς αἰτιολογικὸν ἐν τῇ φύσει. Θὰ ἥδυνατο δὲ κανεὶς, ἀναφερόμενος εἰς τὰ κατὰ τὸ Ι μέρος ἥδη δεδομένα παραδείγματα, νὰ εἴπῃ, ὅτι, ἡ θεομότης ἢ δ. ποία «δεσπόζει» τῶν σωμάτων, τὰ δποῖα διαστέλλονται διὰ τῆς ἐπιδράσεώς της, εἶναι ὑποτεταγμένη, εἰς τὸν ἀνθρώπον ὅτι τὸ δένδρον εἶναι «ὑποτεταγμένον» εἰς τὸν ὑλοτομοῦντα αὐτὸν, ἀν ἡ ἔξουσία τῆς πολιτείας δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐνέργεια ἐνὸς ὄντος, τὸ δποῖον ἄλλως τε ἀπὸ τὴν ἀποψίν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν θὰ ᾎτο δύνωνται. Ἄνεξαρτήτως δὲ τοῦ γιγανότος, ὅτι αἱ σχέσεις, αἱ ὄποιαι θὰ ἔπειρε νὰ ἐννοηθοῦν ὡς «πολιτεία» δὲν ᾎτο δυνατὸν νὰ διακριθοῦν ἀπὸ τὰς λοιπὰς αἰτιολογικὰς σχέσεις, θὰ ἔπειρε νὰ θεωρηθοῦν ὡς σχέσεις «ῷμῆς» ἔξουσίας. Ὁ τοιοῦτος τρόπος τοῦ θεωρεῖν τὸ πρᾶγματα θὰ εἶχε, τὸ πολὺ, ὡς ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο, ποὺ ὀνομάζουν συνήθως, μὲντη δρον εἰλημμένον ἀπὸ τὴν δεοντολογίαν, τὸ δίκαιον τοῦ ισχυροτέρου, δηλαδὴ τὴν διαπίστωσιν, ὅτι οἱ ισχυρότεροι καθιστάνται τὸν τρόπον, καθ' ὃν δέον νὰ συμπεριφέρωνται οἱ ἀσθενέστεροι, πρᾶγμα τὸ δποῖον ἀμα ἀποφύγῃ καὶ εἰς κάθε ἀνάμιξιν μὲ τὸ δεοντολογικὸν στοιχεῖον, καταλήγει εἰς τὴν κοινοτυπίαν, ὅτι αἱ αἰτίαι ἔχουν ἀποτελέσματα. Ἡ παράστασις τῆς ἔξουσίας ἢ τῆς κυριαρχίας τῆς πολιτείας, τῆς ὑποταγῆς ἀνθρώπων εἰς τὸ κράτος τῆς πολιτείας, ἐνέχει τὸ νόημα, ὅτι ἡ «πολιτεία», ἢ ὁρθώτερον ὁ τὴν πολιτείαν ἀντιποσωπεύων ἀνθρώπος, ὅχι μόνον διατάσσει, τούτεστι ἐκιρράζει μίαν βούλησιν, ἥτις δέον νὰ ὁυθμίζῃ τὴν συμπεριφορὰν ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου, ἄλλ' ὅτι ἔχει δικαιωμα νὰ διατάσσῃ, εἶναι ἔξουσιοδοτημένος νὸ διατάσσῃ, ἐνέχει τὸ νόημα ὃν δ, ἀγνόωτος, ποὺ διατάσσει, εἶναι ἔξουσία, ὃ δὲ ἄλλος ἀνθρώπος ὅχι μόνον συμπεριφέρεται σύμφωνα μὲ τὴν διαταγήν, προκληθεῖσαν δι' ἔνα οἰονδήποτε λόγον, ἄλλ' ὅτι δέον νὰ συμπεριφέρεται οὗτος, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ περιφέρεται οὗτο. Συγεπῶς ἡ «διαταγὴ» τοῦ πρώτου εἶναι δι' αὐτὸν δεοντολογικὸς κανὼν. Ὅλα δὲ αὐτὰ γίνονται δυνάμει μιᾶς τάξεως, ἥ δποία ὁυθμίζει τὴν σχέσιν ἀμφοτέρων καὶ δυνάμει τῆς δποίας «ἀναφέρεται» ἥ συμπεριφορὰ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου εἰς τὴν πολιτείαν.

ώς εἰς τὴν ἔνότητα τῆς τάξεως. "Ανευ τοῦ νοήματος αὐτοῦ τῆς δεοντολογικῆς τάξεως δὲν ὑπάρχει «πολιτεία» εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὅποιας· νὰ ἀποδοθοῦν ωρισμέναι πράξεις καὶ εἰς τὸ ὅποιον νὰ εἶναι κανεὶς ὑποτεταγμένος καθ' ἓνα ωρισμένον τρόπον. "Οτι καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ εἶναι δυνατὸν ἡ τάξις αὐτὴ νὰ εἶναι καὶ πραγματική, νὰ εἶναι ἐνεργὸς, ωρισθη ἥδη. "Αν ὅμως ἥθελε κανεὶς νὰ χαρακτηρίσῃ ὃς ἔξουσίαν τῆς πολιτείας μόνον τὴν πραγματικὴν ἐνέργειαν τῆς πολιτειακῆς τάξεως, τὴν δὲ ἴσχυονταν τάξιν ὡς δίκαιον—κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἀντιτίθενται πολλάκις, ἡ πολιτεία καὶ τὸ δίκαιον—τοῦτο θὰ ἥτο δυνατὸν μόνον ὑπὸ μίαν προϋπόθετην δηλαδὴ ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι θὰ εἶχε τις πλήρη συνείδησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ εἰδικὸν νόμιμα δλῶν αὐτῶν τῶν «ἐνεργειῶν» τῆς «πολιτειακῆς» ἔξουσίας θὰ ἀπέρρεε μόνον ἀπὸ τὸ κύρος τῆς τάξεως ἐκείνης, ποὺ προσκαθοῦν δρολογικῶς νὰ τὴν ἀποκλείσουν ἀπὸ τὴν σφιχῶν τῆς πολιτείας. Τοῦτο ὅμως ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι προβληματικὸν, ἐπειδὴ τὴν πραγματικὴν ἐνέργειαν τῆς τάξεως τοῦ δικαίου θὰ ἥδυνατό τις νὰ χωρικτηγίσῃ ὡς δύναμιν τοῦ δικαίου ἡ ὡς ἔξουσίαν τοῦ δικαίου.

§ 18. Ἡ γεωτέρα πολιτειολογία θεωρεῖ τὴν *κυριαρχίαν* ὡς μίαν χαρακτηριστικὴν ἰδιότητα τῆς πολιτειακῆς ἔξουσίας, ἐνῷ ἄλλοτε ὅμιλει τις περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ ἡγεμόνος ἢ τοῦ λαοῦ. Ἡ κυριαρχία ὡς ἰδιότης τῆς πολιτείας ἢ τῆς πολιτειακῆς ἔξουσίας, μὲ τὴν ὅποιαν συνταυτίζει κανεὶς εὐχαρίστως τὴν πολιτείαν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κάποια ποιότης ἐνὸς φυσικῶς ὑπάρχοντος ὅντος, ὑποβαλλομένου εἰς τὴν ἔρευναν τὴν καθορίζουσαν πραγματικὴν γεγονότα, ἀλλὰ μόνον μία ἰδιότης τῆς ὡς ἴσχυρᾶς προϋποτεθείσης τάξεως τοῦ δικαίου. Ἡ ἰδιότης δὲ αὕτη δηλοῖ ὅτι ἡ κυριαρχία εἶναι ἡ *ὑψηστὴ τάξις*, μὴ ἀπορρέουσα, ὡς πρὸς τὴν ἴσχυν της, ἀπὸ οὐδεμίαν ἄλλην ὑπεράνω αὐτῆς κειμένην. Σύμφωνα πρὸς τὸν ὁρισμὸν αὐτὸν ἡ κυριαρχία λείπει ἀπὸ τὴν κοινότητα ἐκείνην, τῆς ὅποιας ἡ τάξις ὑποτάσσεται εἰς μίαν ἀνωτέραν, εἰς τρόπον ὡστε ἡ πρώτη νὰ προσλαμβάνῃ τὸ κύρος της ἀπὸ τὴν δευτέραν. Τὸ πρόβλημα τῆς κυριαρχίας εἶναι ἄρα κατ' οὐσίαν συνδεδεμένον μὲ τὸ πρόβλημα τῆς δυνατῆς σχέσεως οὗτοι δεοντολογικῶν τάξεων. Τοῦτο δὲ εἶναι ἓνα καθαρῶς λογικὸν δεοντολογικὸν πρόβλημα. Μία πολλότης ἀπὸ κανόνας δεοντολογικοὺς ἀποτελεῖ μίαν τάξιν, τοῦτο εἶναι σχετικῶς ἀνεξάρτητον.

σύστημα, ἀν τὸ κῦρος αὐτῆς ἀναφέρεται εἰς ἕνα καὶ μόνον κανόνα, ὃ δποῖος δέον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ θεμελιώδης κανὼν. Ἐπειδὴ δὲ χαρακτηριστικὸν τοῦ δικαίου εἶναι νὰ ωνθμίζῃ τὴν ἴδιαν αὐτοῦ γένεσιν, δι' αὐτὸν ἡ σχέσις, ἡ διέπουσα τὴν πολιτειακὴν τάξιν, εἶναι σχέσις γενέσεως, δημιουργίας. Ὅταν ζηιήσῃ γανεῖς τὸν λόγον τοῦ κύρους ἐνὸς κανόνος τοῦ δικαίου, θὰ εὔρῃ αὐτὸν εἰς ἕνα ἄλλον κανόνα, ποὺ ωνθμίζει τὴν γένεσιν τοῦ κανόνος περὶ τοῦ δποίου πρόσκειται. Ὁ κανὼν αὐτὸς ἵσχυει, ἐπειδὴ καὶ ἐφ' ὅσον ἐτέθη, ἐδημιουργήθη σύμφωνα μὲ τὸν ἄλλον, τὸν ἀνώτερον κανόνα. Ἀρα ὁ εἰδικὸς κανὼν τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως ἔχει ὡς θεμελιωτικὸν αἴτιον τοῦ κύρους του τὸν πολιτειακὸν νόμον, καὶ ὁ πολιτειακὸς νόμος τὸ σύνταγμα.

Δύο δεοντολογικαὶ τάξεις, ὡς δύο συστήματα κανόνων, δύνανται νὰ διατελοῦν εἴτε εἰς σχέσιν καθ' ἥν τὸ ἔνα τίθεται ὑπεράνω τὸ δὲ ἄλλο ὑποκάτω, εἴτε εἰς τὴν σχέσιν καθ' ἥν τὸ ἔνα τίθεται πλησίον τοῦ ἄλλου, δηλαδὴ παρατάσσεται πρὸς τὸ ἄλλο. Ἡ μία τάξις τίθεται ὑπεράνω τῆς ἄλλης, ἀν τὸ θεμελιωτικὸν αἴτιον τοῦ κύρουςτης ἔγκειται εἰς ἕνα κανόνα, ὁ δποῖος ἀνήκει καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἢ μὲ ἄλλα λόγια, ἀν ὁ θεμελιώδης κανὼν τῆς μιᾶς τάξεως ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς ἄλλης τάξεως. Οὕτω πως ἡ κατωτέρα τάξις, στηριζομένη εἰς τὸν θεμελιώδη κανόνα, μεταβάλλεται εἰς συστατικὸν, γίνεται μερικὴ τάξις τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ἡ δποία περιλάμβανει καὶ ἄλλας μερικὰς τάξεις. Ἡ ἀνωτέρα τάξις εἶναι συνάμα καὶ ἡ περιληπτικωτέρα τάξις. Μία τάξις εἶναι συνεπῶς ἡ ὑψίστη, ἡ κυρίαρχος, ἡτοι δὲν ὑπόκειται εἰς ἄλλην τάξιν, ἀν ὁ θεμελιώδης αὐτῆς κανὼν δὲν ἀνήκει εἰς καμμίαν ἄλλην τάξιν, εἰς κανένα ἄλλο σύστημα τεθειμένων κανόνων. Αὐτὸς δημοσιεύεται, ὅτι ὁ θεμελιώδης αὐτῆς κανὼν δὲν ἔχει μέ ἄλλους κανόνας κοινὸν τὸ θεμελιωτικὸν αἴτιον τοῦ κύρους του, διότι αὐτὸς δὲν τίθεται, δὲν δημιουργεῖται σύμφωνα μὲ τὰς ἀπαιτήσεις ἐνὸς κανόνος. Ὁ θεμελιώδης νόμος μιᾶς κυριαρχου ἢ ὑψίστης τάξεως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἔνας θετικῶς τεθειμένος, ἀλλὰ ἔνας μόνον ὑποθετικῶς ἔννοούμενος κανὼν. Ὅτι ἡ πολιτεία εἶναι κυρίαρχος δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῆς θεωρίας τῶν κανόνων, παρὰ ὅτι τὸ σύστημα τῶν κανόνων, τὸ δποίον χαρακτηρίζει κανεὶς ὡς πολιτειακὴν τάξιν, ἔχει τὸ θεμελιωτικὸν αἴτιον τοῦ κύρους του

καὶ συνεπῶς τῆς ἐνότητὸς του εἰς ἔνα κανόνα, δὲ ὅποιος ὡς ἔσχατος δὲν προῦτοθέτει κανένα ἄλλον θεμελιώδη κανόνα. "Αν θέλῃ νὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς, κατὰ τὸν προηγουμένως ἀναφερθέντα τρόπον, περὶ τοῦ θεμελιωτικοῦ αἰτίου τοῦ κύρους ἐνὸς εἰδικοῦ κανόνος (ἢ μιᾶς συγκεκριμένης πολιτειακῆς ἐνεργείας), π.χ. μιᾶς ώρισμένης δικαστικῆς Διπολάρασ, τότε καταλήγει κανεὶς εἰς ἔνα ώρισμένον νόμον. "Αν ἐρωτήσῃ κανεὶς, διατὶ δὲ κανὼν αὐτὸς ἴσχυει, διατὶ εἶναι δεσμευτικὸς κανὼν ἢ, πρᾶγμα ποὺ εἶναι τὸ ἕδιον, διατὶ εἶναι ἐνέργεια μιᾶς ώρισμένης πολιτείας, διατὶ ἀνήκει εἰς τὸ σύστημα μιᾶς ώρισμένης πολιτειακῆς τάξεως, τότε καταλήγει κανεὶς εἰς ἔνα ώρισμένον συνταγματικὸν νόμον, τούτεστι εἰς ἔνα νόμον δὲ ὅποιος ἀπεφασίσθη εἰς ἔνα ώρισμένον χούγον ὑπὸ ἐνὸς ώρισμένου δργάνου π.χ. ἐνὸς ώρισμένου κοινοβουλίου. "Αν ἐρωτήσῃ διμως κανεὶς περαιτέρω διὰ τὸ κῦρος τοῦ συντάγματος τούτου, τότε καταλήγει ἵσως κανεὶς εἰς ἔνα ἢ περισσότερος συνταγματικοὺς νόμους οἱ ὅποιοι ἔξήχθησαν ὅλοι ἐν ὁμοφωνίᾳ πρὸς τὸ προηγηθὲν σύνταγμα. Τέλος δὲ καταλήγει κανεὶς εἰς ἔνα σύνταγμα, ποὺ δὲν ἐτέθη κατὰ τοὺς δριτμοὺς ἐνὸς ἀρχαιοτέρου, ἐνὸς, οὗτως εἰπεῖν, πρώτου συντάγματος, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ θετικοῦ δικαίου. "Οἱ τὸ σύνταγμα αὐτὸς, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι κανόνες τοῦ δικαίου, οἱ ἀναγραφόμενοι εἰς αὐτὸς, ἔχουν κῦρος, αὐτὸς πρέπει νὰ προϋποτεθῇ ἐφ' ὅπον παραμένει κανεὶς εἰς τὴν σφαίραν τῆς κατ' Ἰδίαν πολιτείας. Αὐτὴ ἡ προϋπόθεσις, ἡ ὑπόθεσις (κατὰ πλατωνικὴν ἔννοιαν) ἡ θεμελιοῦσα τὴν ἐνότητα τῆς πολιτειακῆς τάξεως, ὡς καὶ τὸν δικαιολογικὸν χαρακτῆρα ὅλων τῶν ἐνεργειῶν, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πολιτείαν αὐτὴν, ἡ ὅποια λέγει ὅτι πρέπει νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς ἔτσι, ὅπως δοίζει τὸ πρῶτον σύνταγμα δργανον, εἶναι δὲ θεμελιώδης ὑποθετικὸς κανὼν, τὸν ὅποιον πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν σύνταγμα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς λογικῆς τοῦ δικαίου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀμέσως ἐπ' αὐτοῦ στηριζόμενον σύνταγμα ὑπὸ τὴν θετικὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου. "Ο θεμελιώδης κανὼν θεμελιώνει σὺν τῇ ἐνότητι καὶ τὴν κυριαρχίαν τὰς πολιτείας. "Ο θεμελιώδης κανὼν θέτει τὸ ὑψιστον δργανον τῆς δημιουργίας κανόνων, τοῦτο διορίζει περαιτέρω ἄλλα δργανα διὰ τὴν περαιτέρω δημιουργίαν κανόνων, ταῦτα δὲ θέτουν ἐπίσης ἄλλα δργανα καὶ οὗτο καθεξῆς. "Η πολιτεία ἐμφανίζεται οὕτω πως ὡς ὑψίστη τάξις, ὑπεράνω τῆς ὅποιας δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἀνωτέρα τάξις ὡς πρὸς τὸ κῦρος.

§ 19. Παράδειγμα μιᾶς τάξεως μὴ κυριάρχου, ὑποτεταγμένης εἰς ἀνωτέραν καὶ συνεπῶς πρὸς αὐτὴν συνυφασμένης, ἀποτελεῖ δὲ δῆμος ἐν τῇ πολιτείᾳ. Ὁ νόμος, δὲ ἐμπεριέχων τὸν νόμον περὶ δήμου, εἶναι πολιτειακὸς νόμος, ἵσχυων διὸ δὴ τὴν ἔκτασιν τῆς πολιτείας, καὶ δοῖται τὰ δργανα τοῦ δήμου, τὰ δποία ἔξουσιοδοτοῦνται νὰ δημιουργοῦν κανόνας ἀναφορικῶς πρὸς ὕρισμένα ἀντικείμενα καὶ ἵσχυοντας διὰ τὸν ἑκάστοτε δῆμον καθ' ὕρισμένον τρόπον. Ὁ «ἀνώτερος» κανὼν ἡ «ἀνωτέρα τάξις», ἡ δποία διορίζει μίαν ἀρχὴν πρὸς δημιουργίαν ἄλλων κανόνων, δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὸ θεμελιωτικὸν αἴτιον τῆς κατωτέρας τάξεως, τὴν δποίαν δημιουργεῖ ἡ ἀρχὴ, ἡ διορίσθεισα ὑπὸ τῆς «ἀνωτέρας», ἄλλὰ δύναται νὰ δοῖσῃ καὶ τὸ περιεχόμενον, τουτέστι κυρίως τὴν πραγματικὴν καὶ διοικητικὴν ἔκτασιν τοῦ κύρους τῆς κατωτέρας τάξεως. Εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν ἀνήκει, ὡς συνήθως λέγουν, ἡ ἀρμοδιότης τῆς ἀρμοδιότητος. Αὐτὴ δὲ εἶναι ἡ ἀληθὴς σχέσις ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ κυριαρχίας καὶ ἀρμοδιότητος τῆς ἀρμοδιότητος.

Οἱ κανόνες, οἵ στηριζόμενοι εἰς τὸν πολιτειακὸν περὶ δήμων νόμον, ἀποτελοῦν τὴν τάξιν τοῦ δήμου ἢ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ρυθμιζομένην κοινωνίαν δικαίου τοῦ δήμου, δὲ δποίος μὲ τοὺς ἄλλους δήμους, ἀποχωριζομένους ἀπὸ ἄλλήλων διὰ τοῦ πολιτειακοῦ νόμου, τάσσεται εἰς συναλληλίαν καὶ τίθεται συνεπῶς εἰς σχέσιν πρὸς τὴν γενικὴν πολιτειακὴν τάξιν. Ἡ συναλληλία δύο ἢ περισσοτέρων συστημάτων κανόνων, εἶναι ἀρα δυνατή, μόνον ἐφ' ὅσον αἱ συνάλληλοι τάξεις ὑποτάσσονται ἀπὸ κοινοῦ εἰς μίαν ἀνωτέραν τάξιν, ἡ δποία θέτει αὐτὰς εἰς ἀμοιβαίαν συναλληλίαν, ὡς πηγαζούσας ἀπὸ αὐτὴν, καὶ τὰς συνενώνει εἰς μίαν γενικὴν τάξιν, τῆς δποίας αἱ συνάλληλοι ἢ ὑπάλληλοι τάξεις εἶναι μερικαὶ καὶ ρυθμίζουν μόνον μερικὰς κοινωνίας. Ἐξ αὐτοῦ ὅμως ἔξαγεται περαιτέρω, ὅτι μία καὶ μόνη τάξις εἶναι κυριαρχος ὑπὸ τὴν κυριολεκτικὴν ἔννοιαν, δηλαδὴ ἡ γενικὴ τάξις. Τὸ γεγονὸς δὲ, ὅτι χαρακτηρίζει κανεὶς μίαν τάξιν ὡς «κυριαρχον» σημαίνει ἀκριβῶς, ὅτι δοῖται αὐτὴν ὡς γενικὴν τάξιν, ὡς ἵσχυον γενικῶς. Εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς περισσότερα τοῦ ἐνὸς συστήματα κανόνων ὡς κυριαρχα ἢ κοινωνίας δικαίου ὡς κυριαρχους τὴν μίαν πλησίον τῆς ἄλλης. Ἡ ἐνότητος τοῦ δεοντολογικοῦ συστήματος, ἡ ἐκφραζομένη διὰ τῆς ἔννοιας τῆς κυριαρχίας, σημαίνει ἀκριβῶς καὶ μοναδικότητα τοῦ συστήματος. Δὲν μπορεῖ κανεὶς

νὰ παραδεχθῇ δύο ἥπερισσοτέρους κανόνας, ἢ τάξεις, οἵ ὅποιοι εἶναι παράλληλοι πρὸς ἄλλήλους ως πρὸς τὸ κῦρος αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἀναγάγῃ τὸ κῦρος τοῦτο εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸς θεμελιωτικὸν αἴτιον.
Ἡ ἐνότητος αὐτὴ τοῦδε συστήματος εἶναι τὸ ἀντίστοιχον τῆς ἐνότητος τῆς δεοντολογικῆς γνώσεως. Καὶ ἡ παράστασις ἡδα δύο συγχρόνως ἴσχυόντων καὶ ἀνεξιρτήτων ἀπ' ἄλλήλων δεοντολογικῶν συστημάτων εἶναι ἀσύλληπτος. Ἐκάστη τῶν τάξεων αὐτῶν θὰ ἔπειρε νὰ ἐννοηθῇ ως κυρίαρχος καὶ συνεπῶς ως ἐφωδιασμένη μὲν ομοδιότητα ἀρμοδιότητος, ἐκάστη ἕξ αὐτῶν θὰ ἔπειρε συνεπῶς νὰ ἐγκλείῃ τὴν δυνατότητα τῆς ἐπεκτάσεώς της καὶ ἐπὶ τῆς πραγματικῆς καὶ τοπικῆς περιφερείας τοῦ κύρους τῆς ἄλλης, τοῦτο δὲ θὰ είχεν ως ἀποτέλεσμα μίαν ἀλυτὸν διαφορὰν, θὰ είχεν ως ἐπακόλουθον τὸ γεγονός ὅτι θὰ ἔπειρε νὰ θεωρῇ κανεὶς ἴσχυροὺς κανόνας ἐμπεριέχοντας ἀντιφατικὸν περιεχόμενον. Ἀλλὰ ὁ νόμος τῆς ἀντιφάσεως ἴσχύει καὶ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς δεοντολογικῆς γνώσεως.

§ 20. Ἔξ ὅσων εἴπομεν προκύπτει, ὅτι ἡ πολιτεία, ως ἰστορικῶς δεδομένη εἰδικὴ πολιτεία, τότε μόνον ἐννοεῖται ως τῷ ὅντι κυρίαρχος, ὅταν ἴσχυουν δύο ὅροι οἱ ὅποιοι εἶναι συνέπεια τῆς ἐννοίας τῆς κυριαρχίας· πρῶτον ὅτι ὑπεράνω τῆς πολιτείας δὲν τίθεται καμμία ἄλλη τάξις δικαίου, ἄρα οὔτε καὶ ἡ τάξις τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ δεύτερον, ὅτι καμμία ἄλλη κοινωνία δικαίου εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγνωρισθῇ ως συνάλληλος πρὸς τὴν πολιτείαν οὔτε ἄλλαι κυρίαρχοι πολιτεῖαι. Ἀν θέλῃ κανεὶς νὰ διατηρήσῃ τὴν παράστασιν μιᾶς πολλότητος συναλλήλων ως «πολιτειῶν» χαρακτηριζομένων κοινωνιῶν τοῦ δικαίου, τότε εἶναι ἡναγκασμένος νὰ ἀρνηθῇ τὴν κυριαρχίαν ως ἴδιότητα τῆς πολιτείας, νὰ υπσιάσῃ τὰ πρωτεῖα τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως τοῦ δικαίου καὶ νὰ παραχωρήσῃ τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν τάξιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἡ ὅποια συνενώνει εἰς ἑαυτὴν καὶ καθορίζει τὰς τάξεις δικαίου τῶν εἰδικῶν πολιτειῶν. Ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας αἰωρεῖται, πλήρης ἀντιφίσεων μεταξὺ τῶν δύο ἐκδοχῶν. Ἄφ' ἐνὸς ζητεῖ νὰ κρατήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς πολιτείας, καὶ, κατὰ κανόνα τούλαχιστον, νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὑπαρξιν ἐνὸς διεθνοῦς δικαίου ἵσταμένου ὑπεράνω τῶν εἰδικῶν πολιτειῶν καὶ ωμοίζοντος δικαιολογικῶς τὰς ἀμοιβαίας αὐνῶν σχέσεις. Ἄφ' ἐτέρου ὅμως μένει σχεδὸν ἀνευ ἔξαιρέσεων πιστὴ εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι πλησίον τῆς κατ' ἴδιαν, καὶ ως κυριάρχου ἴσχυούσης πολιτείας,

ἴστανται καὶ ἄλλαι ἐπίσης χυρίαρχοι πολιτεῖαι, αἱ δποῖαι κατατάσ-
σονται εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν πρὸς τὴν πρώτην.

§ 21. Ἡ παραδοχὴ τῶν πρωτείων τῆς κατ’ ἴδιαν πολιτειακῆς, ἡ
ὅρθωτερον τῆς ἔνδοπολιτειακῆς τάξιος δὲν ἔχει κατ’ ἀνάγκην ὃς
συνέπειαν, ὅτι πρέπει νὰ ἀρνηθῇ κανεὶς εἰς τὰς σχέσεις τῆς καὶ
ἴδιαν «χυριάρχου» πολιτείας πρὸς τὰς ἄλλας πολιτείας τὸν χαρακτῆ-
ρα τοῦ δικαίου ἢ ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρήσῃ τὰς λοιπὰς πολιτείας
ῶς τάξεις δικαίου ἢ ως κοινωνίας δικαίου. Ἀφορμὴ διὰ τὴν κατα-
σκευὴν αὐτὴν ἔδοθη ἀπὸ τὴν ποικιλοτρόπως ἀκόμη ἀντιπροσωπευομέ-
νην ἀκόλουθον θεωρίαν· διὰ νὰ ἴσχῃ κάθε ἄλλη πολιτεία ως πολι-
τεία ἀπέναντι τῆς ἴδιας «χυριάρχου» πολιτείας, τούτεστι ἀπέναντι τῆς
πολιτείας, ἡ δποῖα ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς νομικῆς κατασκευῆς,
τοῦ νομικοῦ συστήματος, πρέπει νὰ «εἶναι ἀνεγγνωρισμένη» ὑπὸ τῆς
ἴδιας πολιτείας. Ἡ ἀναγνώρισις δὲ αὐτὴ, ἡ ἀπαιτούμενη διὰ τὴν
νομικὴν ὑπαρξίαν τῆς ἄλλης πολιτείας ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀποστολῆς
ἐπιτετραμμένου. Ἄν ἡ «βούλησις» τῆς ἴδιας πολιτείας πρέπει νὰ εἶναι
ψύστη χυρίαρχος βούλησις, τότε εἶναι συνεπής ὅν ἐπιτρέπῃ εἰς
μίαν ἄλλην νομικὴν κοινωνίαν νὰ ἴσχῃ ως τοιαύτη, ἐφ’ ὅσον αὗτῇ
δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἴσχυν τῆς ἴδιας πολιτείας. Αὗτὸς δὲν ση-
μαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι ἡ ἄλλη πολιτεία πρέπει νὰ ἀντλήσῃ τὸ
δικαίωμα τῆς ὑπάρχεως της ἀπὸ τὴν ἴδιαν «χυρίαρχον» πολιτείαγ. Ἡ
χυρίαρχος αὐτὴ πολιτεία ἐπεκτείνεται συνεπῶς—βεβαίως κατὰ την
πικὴν ἔννοιαν—εἰς μίαν γενικὴν τάξιν δικαίου. Ἡ ἐνότης διλοχλίδου
τοῦ συστήματος τοῦ δικαίου διατηρεῖται. Αἱ σχέσεις τῆς ἴδιας χυ-
ριάρχου πολιτείας πρὸς τὰς λοιπὰς «ἀνεγγνωρισμένας» πολιτείας φυ-
μίζονται συνεπῶς μὲ κανόνας οἱ δποῖοι εἶναι στοιχεῖα τῆς ἴδιας πο-
λιτειακῆς τάξιος. Τὸ διεθνὲς δίκαιον ἐμπρανίζεται ἐν προκειμένῳ ως
«ἔξωτερικὸν πολιτειακὸν δίκαιον» καὶ μάλιστα μόνον ἐφ’ ὅσον οἱ
ῶς διεθνὲς δίκαιοι χαρακτηρισθέντες κανόνες ἔχουν ἐγκριθῆ ὑπὸ
τῆς βουλήσεως τῆς ἴδιας «χυριάρχου» πολιτείας, ἐφ’ ὅσον τὸ διε-
θνὲς δίκαιον ἔχει «ἀναγνωρισθῆ» ὑπὸ τῆς ἴδιας πολιτείας. Καὶ αὗτῇ
ἡ ἀντίληψις ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ πολλῶν· βεβαίως ὅχι μέχρις δ-
λῶν αὐτῆς τῶν συνεπειῶν, διότι πολλάκις καὶ εἰς ὠρισμένας σχέσεις
ἐφαρμόζεται καὶ ὑπ’ αὐτῶν ἡ ἀντίθετος θεωρία περὶ τῶν πρωτείων
τῆς τάξιος τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

§ 22. Είναι ἀδύνατον νὰ ἀρνηθῇ κανεὶς, ὅτι ὠρισμέναι νομικαὶ θέσεις, αἱ ὅποιαι ὑποστηρίζονται ἄνευ ἔξαιρέσεως ὑφ' ὅλων, είναι ἀδιανόητοι χωρὶς τὴν προϋπόθεσιν τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Τοιαύτη νομικὴ θέσεις είναι πρὸ παντὸς ἐκείνη ἢ ὅποια ἐκφράζεται διὰ τῆς συναλληλίας τῶν πολιτειῶν ἦ, πρᾶγμα ποὺ εἶναι τὸ ἴδιον, διὰ τῆς θεμελιώδους ίσοτιμίας τῶν πολιτειῶν.¹ Ή αντίληψις αὐτὴ ἀνήκει τόσον πολὺ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ιδεολογίας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὥστε πρέπει νὰ τὸ θεωρῇ κανεὶς ώς ἀρνησιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἃν ἡ νομικὴ κατασκευὴ τῶν διαπολιτειακῶν σχέσεων, τούτεστι τῶν σχέσεων τῆς ἴδιας πολιτείας πρὸς τὰς ἄλλας πολιτείας, χαρακτηρίζεται ώς «ἔξωτεροικὸν πολιτειακὸν» δικαιον, τούτεστι γίνεται ἔτοι, ὥστε νὰ θεωρῇται ώς σχέσις μεταξὺ ἀνωτέρας τάξεως καὶ τῶν κατωτέρων τάξεων ὑπ' αὐτῆς ἐγκρινομένων. ² Επίσης καὶ ἡ γενικῶς παραδεδεγμένη ταύτοτης τῆς πολιτείας παρὰ τὴν ἐπαναστατικὴν μεταβολὴν τοῦ συντάγματος μόνον ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου είναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ώς νομικὸς ίσχυρισμός. ³ Αν δηλαδὴ ἀφορμηθῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς πολιτείας, τούτεστι ἃν θεωρήσῃ κανεὶς ώς θεμελιωτικὸν αἴτιον τῆς πολιτείας τὴν ἐνότητα τὴν πηγάδουσαν ἀπὸ ἓνα θεμελιώδη ὑποθετικὸν κανόνα, ὁ ὅποιος ἐγκρίνεται καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ πρώτου θετικοῦ συντάγματος, τότε ἡ πολιτεία αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἴαι τὴν ἴδια ἐφ' ὅσον μένει τὸ σύνταγμα ἀμετάβλητον ἢ ἐφ' ὅσον τοῦτο μεταβάλλεται σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιον αὐτοῦ νόμον. ⁴ Αν ὅμως τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ συντάγματος καταλάβῃ ἓνα νέον σύνταγμα, χωρὶς νὰ τηρηθοῦν οἱ ὅροι τοῦ πρώτου συντάγματος περὶ μεταβολῆς αὐτοῦ, τούτεστι ἃν γίνῃ μεταβολὴ δι' ἐπαναστάσεως, (ἐπανάστασις δὲ σημαίνει διὰ τὴν ἐννομον τάξιν μόνον διάσπασιν τοῦ δικαίου), τότε πρέπει νὰ προϋποτεθῇ ἔνας ἄλλος θεμελιώδης ὑποθετικὸς κανὼν, διὰ τοῦ ὅποιου νὰ ἀναγνωρίζεται ώς ἀνώτατον ὅργανον δημιουργίας δικαίου ἢ νέα, διὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἐγκαθιδρυθεῖσα, κυριαρχία. Διὰ τοῦ γεγονότος ὅμως αὐτοῦ φαίνεται, ὅτι διασπᾶται ἡ συνέχεια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ δικαίου. ⁵ Η διὰ τοῦ νέου συντάγματος ωυθμιζόμενη πολιτεία δὲν εἶναι πλέον ἢ αὐτὴ πρὸς τὴν ἄλλην, ἢ ὅποια ἐργοθμίζετο διὰ τοῦ παλαιοῦ, ἐπὶ ἐτέρου θεμελιώδους κανόνος στηρι-

ζομένου συντάγματος. Αύτή δὲ είναι καὶ ἡ κυρία σημασία τῆς ἥδη κατὰ τὴν ἀραιότητα ἐμφανισθείσης θέσεως, ὅτι ἡ ταῦτη της πολιτείας στηρίζεται εἰς τὴν ταῦτη τοῦ συντάγματος μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ ἀρχαία πολιτειολογία θεωρεῖ τὸ σύνταγμα ως ἔννοιαν λογικὴν καὶ όχι ως θετικὸν δίκαιον. Τὸ δίκαιον κατὰ τὴν λογικὴν αὐτοῦ σημασίαν ἔγγυᾶται διὰ τὴν ταῦτη του. Ἀπὸ τὴν ἄποψιν δύος τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικοίου προχώρηται μία ἐντελῶς διαφορετικὴ ἐρμηνεία τοῦ γεγονότος τῆς ἐπαναστάσεως (ἢ τοῦ πολιτειακοῦ πραξικοπήματος, τῇ; ἐπαναστάσεως ἐκ τῶν ἀνω). Εἶναι κανὸν τοῦ θετικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὅτι μία δύναμις, ποὺ εἶναι ἴκανη νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀναγνώρισίν της εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ζῶντας ὑπὸ τὸ κράτος της, ίσχύει ως νόμιμος κυριαρχία ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως ἐπὶ τῆς διοίκητικῶς καὶ προσωπικῶς κρατεῖ, ίσχύει καὶ ὅταν ἀκόμη ἐμφανίζεται ως usurpator ἢ ως ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, συνεπῶς δὲ καὶ ὅταν ἡ ὑπὸ αὐτῆς τεθεῖσα τάξις ἀποτελῇ διάσπασιν τοῦ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ίσχύοντος συντάγματος. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν διατυπώνει τὸ διεθνὲς δίκαιον τὸ γεγονός ἐκ τοῦ διοίκου ἐξάγεται τὸ κῦρος τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως δικαίου ἢ πολιτεία εἶναι κατάστασις διεθνοῦς δικαίου, ἢ δὲ ἐπιτυχὴς ἐπανάστασις (ἢ τὸ ἐπιτυχὲς πολιτειακὸν πραξικόπημα) θεωρεῖται ως ὁ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου διαγραφεὶς δρόμος πρὸς δημιουργίαν ἢ πρὸς μεταβολὴν τοῦ συντάγματος. Ἀπὸ τὴν ἄποψιν λοιπὸν τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἡ συνέχεια τοῦ δικαίου διατηρεῖται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπαναστάσεως ἢ πολιτειακοῦ πραξικοπήματος. Τὸ πρόβλημα τῆς ταῦτης εἶναι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μόνον πρόβλημα περιεχομένου. Ἡ ταῦτης ὑπάρχει κατὰ τὸ δίκαιον—παρὰ τὴν σχετικὴν διάσπασιν τοῦ δικαίου, δηλαδὴ τὴν εἰς τὴν σφαίραν τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως δικαίου συντελουμένην—καὶ μάλιστα κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἀν ἡ νέα πολιτειακὴ τάξις ἔχῃ κατ' οὐσίαν τὴν ίδιαν διοίκητικὴν καὶ προσωπικὴν ἔκτασιν κύρους μὲ τὴν προηγουμένην, ἀν κατ' οὐσίαν, εἶναι ἡ αὐτὴ ἔκτασις καὶ οἱ αὐτοὶ ἀνθρώποι, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πολιτείαν καὶ μετὰ τὴν ἐπαναστατικὴν διάσπασιν τοῦ συντάγματος. Ἐν τοιαύτῃ περιστώπει, διατηρουμένης τῆς συνέχειας τοῦ δικαίου, εἶναι δυνατὸν νὰ συμβοῦν δύο τινα· ἢ ἡ αὐτὴ πολιτεία νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑφισταμένη καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ μετὰ τὸ πο-

λιτειακὸν πραξικόπημα ἢ ἀπὸ μίαν πολιτείαν νὰ γεννηθοῦν πολλαὶ νέαι πολιτεῖαι (παράδειγμα διὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ γερμανικὸν κράτος, διὰ δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὸ αὐστριακὸν κράτος καὶ αἱ διάδοχοι αὐτοῦ πολιτεῖαι μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ 1918). Ἐπίσης καὶ ὁ ἴσχυρισμός, ὅτι αἱ πολιτεῖαι δὲν δικαιοῦνται νὰ τίθενται ἐκτὸς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, εἶναι δυνατὸς μόνον ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τούτεστι ἀπὸ τὴν ἄποψιν καθ' ἥν τὸ διεθνὲς δίκαιον ἴσταται ὑπεράνω τῶν κατ' ἵδιαν πολιτεῶν καὶ συνεπῶς εἶναι ως πρὸς τὸ δίκαιον ἀνεξάρτητον ἀπ' αὐτῶν.

§ 23. Ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι μόνον ἡ θεωρία περὶ τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου δικαιολογεῖται ἐπιστημονικῶς. Ἀν ἀρκεσθῇ κανεὶς εἰς τὸ νὰ ἔννοήσῃ νομικῶς ἔκεινο ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔννοηθῇ νομικῶς, ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως τοῦ δικαίου, τότε δύναται νὰ ἴκανοποιηθῇ μὲ τὴν θεωρίαν περὶ τῶν πρωτείων τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως. Ὁπως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναγκάσῃ ἓνα ἀναρχικὸν μὲ ἐπιστημονικὰ ἐπιχειρήματα ἵνα θεωρήσῃ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων ἀτόμων ως σχέσεις δικαίου καὶ ὅχι ως ώμὰς σχέσεις βίας, διότι ως σχέσεις δικαίου ἔρμηνεύνται αὖται μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τοῦ μνημονευθέντος θεμελιώδους κανόνος, ἡ προϋπόθεσις δὲ ποτὲ δὲν ἀποδεικνύεται, οὕτω πως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποδείξῃ ἐπιστημονικῶς, ὅτι αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν πολιτειῶν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ως σχέσεις δικαίου συναλλήλων ὑποκειμένων (τούτεστι προσωποποιημένων τάξεων). Καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουν πολλοὶ συγγραφεῖς, ποῦ ἀρνοῦνται εἰς τὸ καλούμενον διεθνὲς δίκαιον κάθε χαρακτῆρα δικαίου. Ἀπέναντι μιᾶς τοιαύτης ἀντιλήψεως πρέπει νὰ ἀρκεσθῇ ὁ ἀντιπροσωπεύων τὴν ἄποψιν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὅποια διαφέρει ἀπὸ τὴν ἄποψιν καὶ τῆς πολιτειακῆς καὶ τῆς ἡθικῆς, μὲ τὴν διαπίστωσιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἀρνητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἔννοει τὴν σχέσιν τῶν πολιτειῶν ὅπως ὁ ἀναρχικὸς τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων.

Ἐκεῖνο δμως, ποὺ πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ἐπιστημονικῶς καθ' ὅλοκληρίαν εἶναι ἡ ἀσυνεπής σύγχυσις ἀμφοτέρων τῶν ἀλληλαποκλεισμένων θεωριῶν περὶ τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ περὶ τῶν πρωτείων τῆς ἐνδοπολιτειακῆς

τάξεως, (κυριαρχία τῆς πολιτείας). "Επειτα πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ἐπιστημονικῶς ἡ συχνὰ ἀνακύπτουσα ἀντίληψις, δτεὶ ἡ ἐνδοπολιτειακὴ τάξις δικαίου καὶ ἡ τάξις τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἡ δπολα ἀναγνωρίζεται ως δίκαιον ὑπὸ τὴν κυρίαν σημασίαν τοῦ δρου, εἶναι δύο ἔντελῶς ἀνεξάρτητα δπ" ἀλλήλων συστήματα κανόνων καὶ εἰς οὐδεμίᾳ τάχα σχέσιν ἐνότητος πρόδες ἀλληλα διατελοῦν. Πρέπει δὲ ν' ἀποκλεισθῇ ἡ ἀντίληψις αὐτὴ, διότι ὁ δυαδικός μήτος χαρακτήρος ἀντιφέσκει εἰς τὸ θεμελιῶδες αἴτημα πάσης ἐπιστημονικῆς, καὶ συγεπῶς καὶ τῆς δεοντολογικῶς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, εἰς τὸ αἴτημα τῆς ἐνότητος τοῦ συστήματος.

§ 24. Τὸ πρόβλημα τῆς νομικῆς φύσεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου συνισταται συνεπῶς εἰς τὸ ἔρωτημα, ἀν καὶ πῶς οἱ ώς διεθνὲς δίκαιον χαρακτηριζόμενοι κανόνες εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθοῦν ώς ἴσχυροι κανόνες, ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀποιφιν, ἀπὸ τὴν δποίαν θεωροῦνται οἱ, ἀν-αμφιβάλως ώς «δίκαιον» ἐκλαμβανόμενοι, κανόνες τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως τοῦ δικαίου, τούτεστι ἀν καὶ πῶς τὸ ώς διεθνὲς δίκαιον χαρακτηριζόμενον σύγολον τῶν κανόνων, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ ώς πολιτειακὸν δίκαιον ἴσχυον σύνολον τῶν καιδίων εἶναι δυνατὸν νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ διάτημα ἴσχυρῶν κανόνων. Τὸ ζήτημα ἀν τὸ ὑλικόν, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ καλούμενον διεθνὲς δίκαιον, εἶναι δυνατὸν νὰ διατυπωθῇ διὰ τῆς εἰδικῆς μορφῆς τῆς νομικῆς διατάξεως ἢ τοῦ κανόνος τοῦ ἐπιβάλλοντος τὸν ἔξαναγκασμόν, εἶναι δευτερεύον. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔρωτημα, τὸ πρόβλημα τῆς εἰδικῆς ἐνεργείας τοῦ ἔξαναγκασμοῦ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Τοῦτο δὲ εἶγαι δ πόλεμος. Αἱ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ωμοίζομεναι νομίκαι ὑποχρεώσεις τελοῦν ὑπὸ τὴν κύρωσιν τοῦ πολέμου, εἰς τὸν δποῖον δικαιοῦται νὰ προβῇ κατὰ τοῦ παραβιάζοντος τὸ δίκαιον ἢ πολιτεία, τῆς δποίας τὰ συμφέροντα, τὰ ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, προσεβλήθησαν. Τὸ διεθνὲς δίκαιον παρουσιάζει λοιπὸν ἀκόμη μίαν τεχνικῶς πρωτόγονον τάξιν δικαίου, (ώς ἔχαρακτηρίσθη ἥδη αὐτῇ εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον, § 14), διότι δὲν ἔχει εἰσέτι ὅργανα λειτουργοῦντα μὲ τὴν κατανομὴν τῆς ἐργασίας. "Οταν λοιπὸν χαρακτηρίζῃ κανεὶς τὴν ὑπὸ τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου ωμοίζομένην κοινωνίαν δικαίου ώς μίαν civitas maxima, ώς μίαν παγκόσμιον πολιτείαν, τοῦτο ἐπιτρέπεται μόνον ἀν δ ὅρος «πολιτεία» ληφθῇ ὑπὸ τὴν εὑρεῖαν αὐτοῦ ἐννοιαν.

Δι' αυτοῦ ὅμως ἐκφράζεται ἡ ἀντίληψις, ὅτι τίποτε δὲν ἔμποδίζει τὴν τεχνικὴν ἔξελιξιν τῆς τάξεως αὐτῆς τοῦ διεύθυνοῦ δικαίου γενικῶς, πηγάζουσαν ἀπὸ τὴν **οὐσίαν** τῆς πολιτείας, τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς. Εἶναι δὲ τις ἐλεύθερος νὰ θεωρῇ τὴν ἔξελιξιν αὐτὴν ὡς **πολιτικῶς κατορθωτήν** ἢ ἀκατόρθωτον, ὡς σωτήριον ἢ ὡς καταστρεπτικήν. **Τὸ οὖσιώδες εἶναι** ὅτι ἡ οὐσία, τῆς πολιτείας δὲν ἔμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν αὐτήν.

(**Ἐπεται συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον τεῦχος**)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΦΑΡΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΑΖΑΡΟΥ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΦΑΡΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΑΖΑΡΟΥ